

ΜΕΓΑΛΗ
ΟΡΘΟΔΟΞΗ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ 9
Ιλαρίων - Κατάρα

Ιωάννου Παπαδοπούλου του Κουκουζέλη» [ο συγκεκριμένος κώδικας είναι αυτόγραφος της Ειρήνης θυγατρός του Θεοδώρου Αγιοπερίτου (τον υπογράφει με τον ακόλουθο κολοφώνα: «Συν Θεώ αγίω επιληρώθη το παρόν Ειρμολόγιον δια χειρός Ειρήνης αμαρτωλής θυγατρός Θεοδώρου του Αγιοπερίτου και καλλιγράφου· έτος Ϟωιζ´ τω έχοντι [...], Χριστέ μου, σώσον· αμήν»), αλλά στο φ. 183r υπογράφει (προφανώς μετά από επιθεώρηση του χειρογράφου) και ο ίδιος ο Κουκουζέλης: «Τέλος, τέλος, δόξα τω Θεώ, αμήν + Χειρ Ιωάννου Παπαδοπούλου του Κουκουζέλη» (ανάλογη υπογραφή του Κουκουζέλη εντοπίζεται και στον κώδικα Λενινγκραντ 121 -του έτους 1302- που είναι επίσης Ειρμολόγιο)]. Από τον 16^ο αι. και εξής τους κυριότερους σταθμούς στην παράδοση του μέλους του Ειρμολογίου συνιστούν τα ακόλουθα πλήρη και επώνυμα Ειρμολόγια:

α) Θεοφάνους του Καρύκη (τέλη 16^{ου} αι.): Λαύρας Ε 200 (περί το 1600): ...τονισθέν άμα και καλλωπισθέν παρά του ευτελούς ιερομονάχου κυρ Θεοφάνους του εξ Αθηνών, ου Καρύκης η επωνυμία... Σύνθεση περί το 1590. Παλαιότερο χρονολογημένο αντίτυπο, του έτους 1607, Ξεν. 159: Ειρμολόγιον συν Θεώ αγίω περιέχον πάντας τους ειρμούς της Οκτωήχου και των δεσποτικών εορτών και της Θεοτόκου, καλλωπισμός του Καρύκη.

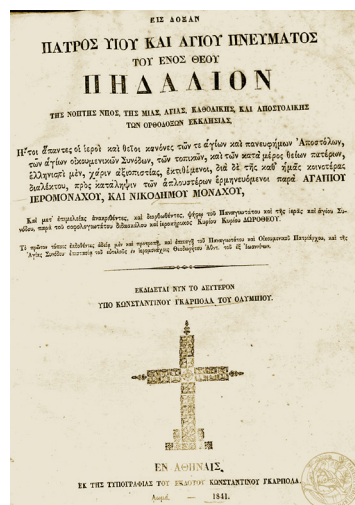
β) Ιωάσαφ μοναχού του νέου Κουκουζέλη (αρχές 17^{ου} αι.): Λαύρας Κ 158 (αρχές 17^{ου} αι.): Ειρμολόγιον όλου του ενιαυτού, εκαλλωπίσθη μικρόν παρά του εν μοναχοίς ευτελούς Ιωάσαφ νέου Κουκουζέλους ή Ιβήρ. 1192 (αρχές 17^{ου} αι.): Αρχή συν Θεώ αγίω του Ειρμολογίου του όλου ενιαυτού, καθώς ψάλλεται εις το Άγιον Όρος· εκαλλωπίσθη δε μικρόν παρά του εν μοναχοίς Ιωάσαφ του νέου Κουκουζέλους. Σύνθεση περί τις αρχές του 17^{ου} αι.

γ) Μπαλάση ιερέως και νομοφύλακος (β' μισό 17^{ου} αι.): Ιβήρ. 1021 (έτους 1701): Ειρμολόγιον [...] νεωστί καλλωπισθέν παρ' εμού του ευτελούς νομοφύλακος Μπαλάση ιερέως, καθώς τανύν ασματομελωδείται εν Κωνσταντινουπόλει, μετά πλείστης επιμελείας. Παλαιότερο χρονολογημένο αντίτυπο, του έτους 1679, Σινά 1494.

δ) Κοσμά Μακεδόνας του Ιβηρίτου (1682): Ιβήρ. 1074: Ειρμολόγιον συν Θεώ αγίω καλλωπισθέν υπ' εμού ευτε-

λούς Κοσμά του Μακεδόνας // Εις τους 1682, χειρ αμαρτωλού Κοσμά του Μακεδόνας. Σύνθεση 1682, μόνη και αυτόγραφη καταγραφή.

ε) Πέτρου λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου (β' μισό 18^{ου} αι.): Ξηρ. 375, έτος 1783: Ειρμολόγιον συν Θεώ αγίω περιέχον τας καταβασίας των δεσποτικών και θεομπτορικών εορτών, όπερ συνετέθη κατά το ύφος της αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας παρά του μουσικολογιωτάτου διδασκάλου λαμπαδαρίου κυρ Πέτρου Πελοποννησίου, επ' ωφελεία των χριστιανών ή Ξηρ. 372, έτος 1785: Ταύτα μοι τω δομεστίκω Πέτρω συντέτακται προς τας

Σελίδα τίτλου από τη συλλογή Κανώνων Πηδάλιον

εν τη της Κωνσταντινού πόλεως Μεγάλην του Χριστού Εκκλησία καταβασίας των δεσποτικών και θεομπτορικών εορτών. Σύνθεση 1764-1770· παλαιότερο χρονολογημένο αντίτυπο Γριτο. 13, του έτους 1773, αυτόγραφο Πέτρου Βυζαντίου. Εξηγήθηκε από τον Γρηγόριο πρωτοψάλτη (σε συνεργασία με τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα)· έτος μεταγραφής 1816-1817, με συμπληρώσεις [βλ. ΕΒΕ 915, έτος 1816-1817. Γενναδείου 27.1, έτος 1817: ...επεξηγήθην δε και εις το ευληπτότερον μετενεχθέν κατά τον νέον της μουσικής τρόπον παρά των μουσικοδιδασκάλων Γρηγορίου λαμπαδαρίου και Χουρμούζιου, εν ω εμπεριέχονται αι καταβασίαι των δεσποτικών και θεομπτορικών εορτών [...] και τα προσόμοια των εξαποστειλαρίων. Προσετέθησαν δε εν τω ανήκοντι μέρει της βίβλου και τινα αναγκαία ελλείποντα, άτινα εμελουργήθησαν παρά Πέτρου Βυζαντίου και Γρηγορίου λαμπαδαρίου]. Εκδόθηκε το έτος

1825: Ειρμολόγιον των καταβασίων Πέτρου του Πελοποννησίου, μετά του συντόμου Ειρμολογίου Πέτρου πρωτοψάλτου του Βυζαντίου, εξηγημένα κατά την νέαν της μουσικής μέθοδον μετά προσθήκης ικανών μαθημάτων, ων εστερούντο εις το παλαιόν, επιθεωρηθέντα ήδη και ακριβώς διορθωθέντα παρά του διδασκάλου Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος, ενός των εφευρετών της ρηθείσης μεθόδου, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθέντα εις τύπον, αναλώμασιν ιδίοις και Ισαάκ δε Κάστρο, Κωνσταντινούπολις, εν τη βρετανική τυπογραφία Κάστρου εις Γαλατάν, αωκε´. 1825.

στ) Πέτρου πρωτοψάλτη του Βυζαντίου (τέλη 18^{ου} αι.): Βατοπ. 1378: Ειρμολόγιον συν Θεώ αγίω περιέχον πάντας τους ειρμούς των τε δεσποτικών και θεομπτορικών εορτών και όλου του ενιαυτού, ποίημα κυρίου Πέτρου του Βυζαντίου και πρωτοψάλτου της αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, σύντομον. Συνετέθη κατά την περίοδο της λαμπαδαρίας του (1789-1800). Πρώτο χρονολογημένο το 1803 αντίτυπο στο Παντ. 999, αυτόγραφο Αποστόλου Κωνστα Χίου. Αξιολογώτερες δύο αυτόγραφες καταγραφές, στα ΜΠΤ 740 (περί το 1800-1805) και ΜΠΤ 964 (έτους 1806), αλλά και η καταγραφή του στον παρισινό κώδικα Suppl. Gr. 1047, αυτόγραφο Χρυσάνθου του εκ Μαδύτων του έτους 1807: Ειρμολόγιον συν Θεώ αγίω περιέχον πάντας τους ειρμούς των τε δεσποτικών και θεομπτορικών εορτών, ποίημα κυρ Πέτρου πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας του Βυζαντίου κατά ταχύν δρόμον. Εξηγήθηκε ομοίως από τους Γρηγόριο και Χουρμούζιο· βλ. χφ. Παίδουση, έτους 1817: ...μεταφρασθέν κατά τον εκδοθέντα νέον της μουσικής τρόπον απαρλλάκτως κατά το [του] ποιητού μέλος παρά των δύο διδασκάλων Γρηγορίου και Χουρμούζιου... Εκδόθηκε το έτος 1825: Ειρμολόγιον των καταβασίων Πέτρου του Πελοποννησίου, μετά του συντόμου Ειρμολογίου Πέτρου πρωτοψάλτου του Βυζαντίου, εξηγημένα κατά την νέαν της μουσικής μέθοδον μετά προσθήκης ικανών μαθημάτων, ων εστερούντο εις το παλαιόν, επιθεωρηθέντα ήδη και ακριβώς διορθωθέντα παρά του διδασκάλου Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος, ενός των εφευρετών της ρηθείσης μεθόδου, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθέντα εις τύπον, αναλώμασιν ιδίοις και Ισαάκ δε

Κάστρο, Κωνσταντινούπολις, εν τη βρετανική τυπογραφία Κάστρου εις Γαλατάν, αωκε´. 1825.

ζ) Ιωάννου πρωτοψάλτη του Νεοχωρίτου (α' μισό 19^{ου} αι.): Α' έκδοση Κωνσταντινούπολις 1839: Ειρμολόγιον των καταβασίων Πέτρου του Πελοποννησίου, μετά των κανόνων του όλου ενιαυτού και συντόμου Ειρμολογίου, εξηγημένα κατά την νέαν της μουσικής μέθοδον, επιθεωρηθέντα ήδη και διορθωθέντα ακριβώς παρά Ιωάννου λαμπαδαρίου, νυν δεύτερον εκδοθέν εις τύπον, αναλώμασιν ιδίοις, Κωνσταντινούπολις, εκ της του Παναγίου Τάφου τυπογραφίας, αωλθ´. 1839. Επανεκδόσεις: 1856, 1876, 1903, 1912 και σύγχρονη (φωτοαναστατική). Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Ευστρατιάδης, Σωφρόνιος, *Ειρμολόγιον*, Chennevières-sur-Marne 1932. Τρεμπέλας, Π.Ν., *Εκλογή ελληνικής ορθόδοξου υμνογραφίας*, Αθήνα 1978, σ. 45-53. Τωμαδάκης, Ν.Β., *Η βυζαντινή υμνογραφία και ποίσεις, ήτοι εισαγωγή εις την βυζαντινήν φιλολογίαν*, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1993, σ. 59-67, 182-216. Μπιστάκης, Κ., *Βυζαντινή υμνογραφία από την Καινή Διαθήκη ως την Εικονομαχία*, Αθήνα 1986, σ. 72-77. Πάσχος, Π.Β., *Λόγος και Μέλος*, Αθήνα 1999, σ. 19-33 (με βιβλιογραφία). Velimirovic, Milos M., *Byzantine elements in early slavic chant: the Hirmologion*, Copenhagen 1960. Hannick, Christian (επιμ.), *Fundamental problems of early slavic music and poetry*, Copenhagen 1978, σ. 5-120, 171-195. Hannick, Christian, "The Performance of the Canon in Tessaioniki in the 14th century", *Studies in Eastern chant* 4 (1990) 137-152. Αντωνίου, π. Σπυρίδων Στ., *Το Ειρμολόγιον και η παράδοση του μέλους του*, Αθήνα 2004. Χατζηγιακουμάς, Μ.Κ., *Μνημεία εκκλησιαστικής μουσικής*. Ανθολογία πρώτη έως δεκάτη, τ. Α'. Μέλη και σχολιασμοί. Συνθέτες-Ερμηνευτές, Αθήνα 2000, σ. 119-126 [: Το Ειρμολόγιο του Πέτρου Πελοποννησίου. Ιστορία-Μορφή-Σημασία], 143-148 [: Ειρμολόγιο σύντομο Πέτρου Βυζαντίου. Ιστορία-Μορφή-Σημασία].

Κανών. Υμνογραφία. Ο κανόνας, ως υμνογραφικός όρος, είναι σειρά τροπαρίων συνδεομένων μεταξύ τους ως προς το θέμα, τον ρυθμό και τη μουσική. Την τελική τους μορφή οι κανόνες λαμβάνουν μετά το πέρας της εικονομαχικής περιόδου, αν και από τον 6^ο αιώνα εμφανίζονται ομάδες τροπαρίων με στιχολογία δύο ή τριών ωδών, τα λεγόμενα «διώδια» ή «τριώδια». Ήδη από τον 4^ο αι. οι *Ψαλμοί* είχαν ενταχθεί αρμονικά στις ακολουθίες του Όρθρου και του Εσπερινού, και λόγω της ευρείας χρήσης τους, άρχισαν να γράφονται τροπάρια για τους στίχους των Ωδών. Δημιουργήθηκαν δηλαδή «έννεαψάδια», που με την πάροδο του χρόνου απέβαλαν τους στίχους των βιβλικών Ωδών, συγκροτώντας έναν «ενιαίο ψαλμό», τον

κανόνα. Οι ονομασίες του νέου αυτού είδους ποικίλλουν (ύμνος, μέλος, θρήνος, μέλισμα), με επικρατέστερο τον όρο 'κανών'. Η υποκατάσταση του κοντακίου από τον κανόνα τοποθετείται τον 8^ο αι., οπότε λαμβάνει μόνιμη θέση στον Όρθρο. Ο κανόνας αποτελείται από εννέα ωδές που ψάλλονται στον ίδιο ήχο. Κάθε ωδή σχηματίζεται με ένα μουσικό και μετρικό πρότυπο τροπάριο, τον Ειρμό, και τρία ή τέσσερα τροπάρια. Η ειρμολογική μέθοδος συγγραφής λάμβανε τη θεματολογία κατ' ακολουθία των εννέα ωδών-προσευχών της Βίβλου, οκτώ της Π.Δ. και μία της Κ.Δ. Όλα τα τροπάρια του Κανόνα συνδέονται πολλές φορές με ακροστιχίδα και σπανιότερα με εφύμνιο, κατά το πρότυπο των Οίκων των Κοντακίων.

Ο κανόνας υποκαθιστά το κοντάκιο, ανταποκρινόμενος στην αγωνιστική ατμόσφαιρα των εικονομαχικών διωγμών, η οποία έστρεψε τους υμνογράφους στις αρχέγονες ποιητικές φόρμες της πρώτης Εκκλησίας. Από τον εγκωμιαστικό και θριαμβευτικό τόνο των κοντακίων η λατρεία περνά στη φάση της δογματικής ποίησης των κανόνων, οι οποίοι της προσδίδουν σαφέστερο θεολογικό περιεχόμενο. Η αφετηρία αυτής της στροφής εντοπίζεται στη λατρεία των σημαντικών μοναστικών κοινοτήτων. Το Ιεροσολυμιτικό τυπικό με κέντρο τη μονή του Αγίου Σάββα, αναβαθμισμένο σε σχέση με αυτό της Κωνσταντινουπόλεως, έδωσε στον κανόνα δεσπόζουσα θέση στην ασματική ακολουθία του Όρθρου. Λέγεται ότι ο άγιος Ανδρέας Κρήτης έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επικράτηση του Ιεροσολυμιτικού τυπικού στην Κωνσταντινούπολη. Οι περισσότεροι ερευνητές τον θεωρούν ως πρώτο δημιουργό του κανόνα (Krumbacher, Weyh, Christ, Φιτράκης, Χρήστου και Ν. Τωμαδάκης). Η γνώμη αυτή αμφισβητήθηκε από άλλους (Pitra, Π. Τρεμπέλας), ενώ ο Σ. Ευστρατιάδης θεωρεί εισηγητή των κανόνων τον Ιωάννη Δαμασκηνό. Το βέβαιο είναι ότι ο άγιος Ανδρέας ήταν ο πρώτος που δημιούργησε συγκροτημένους κανόνες, «οι οποίοι συνδύαζαν άριστα τον μελισμό των ειρμών με την ποιητική έξαρση των τροπαρίων των ωδών» (Β. Φειδάς, σ. 652). Με την επικράτηση των κανόνων παρατηρήθηκαν οι εξής διαφοροποιήσεις σε σχέση με το κοντάκιο: α) Το κοντάκιο υπήρξε διηγηματικότερο, εγκωμιαστικότερο και με ενόπτη θέματος. Αντίθετα, ο κανόνας κατα-

λύει τον διηγηματικό χαρακτήρα, είναι πολυμορφότερος και κυριαρχούν σ' αυτόν οι έντονες δογματικές και σωτηριολογικές αλήθειες. Κύριος σκοπός της ποιήσεως του κανόνα είναι η διδασκαλία των βασικών αληθειών της πίστεως. β) Στον διηγηματικό και περιγραφικό χαρακτήρα του κοντακίου συμβάλλουν οι διάλογοι μεταξύ των προσώπων, οι ρητορικές αντιθέσεις, οι μεταφορές, οι εικόνες, κ.λπ. Αντίθετα, ο κανόνας διατηρεί μεν τον δοξαστικό χαρακτήρα των κοντακίων, χρησιμοποιεί όμως ως εκφραστικό μέσο τις βιβλικές ωδές και τους υψηλούς υμνικούς τόνους της Π.Δ.

γ) Στα κοντάκια ο αριθμός των τροπαρίων δεν είναι προκαθορισμένος, ωστόσο διατηρείται περιορισμένος. Στον κανόνα, ο υμνογράφος «δεσμεύεται» από τις ωδές και τα τροπάρια. Παρ' όλο που έτσι καθίσταται δυσκολότερη η σύνθεσή του για τον υμνογράφο, ο τελευταίος έχει την ευχέρεια να εκτείνει το έργο του όσο επιθυμεί. Ο Μέγας Κανών του Ανδρέα Κρήτης έχει μνημειώδη έκταση. δ) Στο κοντάκιο η αναφορά στο πρόσωπο της Θεοτόκου εξαρτάται από το θέμα, ενώ στον κανόνα εξαιρείται το πρόσωπο της Παναγίας με τα Θεοτοκία σε κάθε ωδή, αλλά κυρίως με τη θ' ωδή, που είναι ολόκληρη αφιερωμένη σ' αυτήν. ε) Στον κανόνα, σε αντίθεση με τη μουσική μονοτονία του ύμνου, έχουμε μεγαλύτερη δυνατότητα μελισμού-σύνθεσης. Υπάρχει η διαφοροποίηση σε εννέα μουσικά κομμάτια λόγω των εννέα διαφορετικών ειρμών.

στ) Η θεματολογία του κοντακίου εξαρτάται από τον εορτολογικό και αγιολογικό κύκλο. Τα θέματα του κανόνα αντλούνται από τα μεγάλα βιβλικά γεγονότα, τις πηγές της Α.Γ. και των Πατέρων. Οι αντλούμενες αλήθειες δεν έχουν την ίδια ελευθερία επεξεργασίας, επειδή πρόχει η πιστή και ευκρινής απόδοση των δογματικών διδασκαλιών. ζ) Η γλώσσα των κοντακίων είναι η δημώδης της εποχής. Με τον κανόνα επιστρέφουμε στην αρχαιοπρεπή γλώσσα της Α.Γ. και των Πατέρων της Εκκλησίας. Α.Γ.Α.

Βιβλιογραφία:

Ευστρατιάδης, Σωφρόνιος, «Ποιηταί και υμνογράφοι της Ορθόδοξου Εκκλησίας, τ. Α'», (Οι Ιεροσολυμίται ποιηταί), ΝΣ 35 (1940) 541-615. Wellesz, E., *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford: Clarendon 1949. Φιτράκης, Α., «Η εκκλησιαστική ημών ποίησης κατά τις κυριωτέρας αυτής φάσεις», ΕΕΦ-ΣΠΑ 11 (1955-1956) 225-285. Τωμαδάκης,

Ν., *Εισαγωγή εις την Βυζαντινήν Φιλολογίαν*, τ. Α', Αθήνα 1958. Τρεμπέλας, Π., *Εκλογή Ελληνικής Ορθόδοξου Υμνογραφίας*, Αθήνα 1978. Χρήστους, Π., *Θεολογικά μελετήματα*. 4. Υμνογραφικά, Θεσσαλονίκη: ΠΠΜ 1981., Μπιστάκης, Κ., *Βυζαντινή Υμνογραφία*, από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως την Εικονομαχία, Αθήνα: Γρηγόρης 1986. Φειδάς, Βλ., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Β', Αθήνα 1994. Γλάρος, Α., *Θεία Παιδαγωγία. Παιδαγωγικά στοιχεία στο μεγάλο Κανόνα του Ανδρέα Κρήτης*, διδ. διαιριβή, Αθήνα: Ακρίτας 2000.

Μέγας Κανών. Κατά τον Συναξαριστή ο άγιος Ανδρέας συνέγραψε τον Μ.Κ. σε νεαρή ηλικία, καθώς τον έφερε μαζί του στην Κωνσταντινούπολη, όταν την επισκέφθηκε ως απεσταλμένος του Θεοδώρου, Πατριάρχη Ιεροσολύμων, για να λάβει μέρος στη Στ' Οικουμενική σύνοδο. Η άποψη αυτή συνάδει με τη θέση του Γ. Ανδρεάδη, ο οποίος τοποθετεί τον χρόνο συγγραφής του Μ.Κ. λίγο μετά τη μεγάλη νίκη της βυζαντινής αυτοκρατορίας επί των βαρβάρων Αράβων στη ναυμαχία της Κυζίκου (678). Με αυτά τα δεδομένα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο Μ.Κ. γράφτηκε μεταξύ των ετών 678 και 692 κατά τη νεανική ηλικία του αγίου. Ίσως οι ανωτέρω απόψεις βασίζονται στο γεγονός ότι με τον 10^ο κανόνα της εν Τρούλω συνόδου (692), το καθημερινό κήρυγμα, και ιδιαίτερα της Κυριακής, έγινε υποχρεωτικό για τους επισκόπους. Τότε ακριβώς τη θέση του κοντακίου στη λατρεία πήρε ο κανόνας και μετά την ανάγνωση του Ευαγγελίου καθιερώθηκε το κήρυγμα. Ο κανόνας κάλυψε τις ανάγκες διάνθισης της Λειτουργίας με ύμνους. Κανόνες ψάλλονταν ήδη κατά τη Μ. Τεσσαρακοστή και την περίοδο της Πεντηκοστής και πριν από την Πενθέκτη Οικουμενική σύνοδο, ενώ μετά από αυτήν η χρήση τους γενικεύθηκε σε όλο το εκκλησιαστικό έτος. Ίσως λόγω αυτού του γεγονότος, τα συναξάρια θέλουν τον άγιο Ανδρέα να φέρνει στην Κωνσταντινούπολη, κατά την εν Τρούλω σύνοδο, τον ήδη γραμμένο Μ.Κ., ώστε με αυτόν τον τρόπο να υπογραμμίσουν την αλλαγή στη λατρεία και να προβάλουν τον ποιητή μας ως εισηγητή των κανόνων. Ίσως ακόμη αναφέρουν τον Μ.Κ., διότι αυτός αποτελεί τον «βασιλιά των Κανόνων» και ανάγεται πλέον σε σύμβολο και ορόσημο μιας ολόκληρης υμνογραφικής περιόδου.

Ιστορικά πάντως δεν αποδεικνύεται ότι ο Μ.Κ. εισήχθη στη λατρεία με την εν Τρούλω σύνοδο. Ο Heisenberg δικαίως χαρακτηρίζει την εκδοχή αυτή αμφίβολης πιστότητας. Έχει υποστηριχθεί

ότι είναι πιθανόν η εισαγωγή του στη λατρεία να έγινε από τον ίδιο τον άγιο στην Εκκλησία της Κρήτης, την περίοδο της αρχιεπισκοπίας του. Στην επιτομή του Β. Latyšev υποστηρίζεται ότι ο Μ.Κ. συνεγράφη λίγο πριν από τον θάνατο του Ανδρέα στην Ερεσό της Μυτιλήνης. Την άποψη όμως αυτή δικαιολογημένα χαρακτηρίζει απίθανη ο Θ. Δετοράκης, ενώ ο Ι. Φουντούλης θεωρεί πιθανή τη συγγραφή του Μ.Κ. στην Ερεσό, δεχόμενος ότι ο άγιος έμεινε στην πόλη αυτή χρονικό διάστημα ικανό για την ολοκλήρωση ενός τόσο μακρού έργου. Ο ίδιος υιοθετεί την άποψη του Latyšev, ότι ο άγιος δεν βρέθηκε στην Ερεσό τυχαία (λόγω θαλασσοταραχής ή ασθένειάς του), αλλά εξαιτίας της εξορίας που του επέβαλε ο Λέων ο Γ' ο Ίσαυρος για τη στάση του στην εικονομαχία.

Ανεξάρτητα από τον ακριβή χρόνο και τόπο συντάξεως, έχει υποστηριχθεί ότι ο Μ.Κ. συνεγράφη, όταν ο άγιος βρισκόταν σε προχωρημένη ηλικία. Η άποψη αυτή βασίζεται σε ορισμένα τροπάρια του Μ.Κ., όπου ο ποιητής εκφράζεται σε πρώτο πρόσωπο, δηλώνεται το γηραιόν του ποιητή (α' ωδή, τροπάρια 13, 20, δ' ωδή, τροπάριο 23, η' ωδή, τροπάριο 6). Ωστόσο, έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι ο άγιος Ανδρέας συνέγραψε τον Μ.Κ. είτε πριν εκλεγεί αρχιεπίσκοπος Κρήτης, είτε μετά, αλλά πάντως στην Κωνσταντινούπολη, μετά από κάποια επιτυχή απόκρουση βαρβαρικής επιδρομής, ίσως των Αράβων το 717. Οι ερευνητές βασίζονται στο τελευταίο τροπάριο του Μ.Κ., το οποίο όμως δεν αναφέρει ρητά τόπο ή χρόνο. Ο Ακάκιος ο Σαβαΐτης και ο Ανώνυμος εγκωμιαστής του αγίου θεωρούν ότι ο άγιος συνέγραψε τον Μ.Κ. μετά τη χειροτονία του σε αρχιεπίσκοπο Κρήτης. Οι μελετητές, που συντάσσονται με τους ανωτέρω, σημειώνουν ότι η πόλη που αναφέρεται στο Θεοτοκίο της θ' ωδής δεν είναι απαραίτητα η Κωνσταντινούπολη, αφού δεν γράφεται η λέξη 'πόλη' με κεφαλαίο. Θεωρούν ότι το ανωτέρω χωρίο ίσως αναφέρεται σε μια φοβερή δοκιμασία που πέρασε η νήσος Κρήτη από επιδρομές πειρατών. Η άποψη αυτή κρίνεται ως αβάσιμη, διότι στις πηγές συχνά η Κωνσταντινούπολη χαρακτηρίζεται ως 'πόλις' με μικρό και όχι κεφαλαίο το αρκτικό της γράμμα και μάλιστα όταν χαρακτηρίζεται ως «βασιλεύουσα» ή κάτι ανάλογο.